

PASKUTINIAI EMMANUELIO LEVINO TĖVŲ NAMAI KAUNE IR TĖVO VERSLO REIKALAI (PAGAL KELETĄ NAUJAI SURASTŲ DOKUMENTŲ)

Aušra Kristina Pažeraite

Vilniaus universiteto

Religijos studijų ir tyrimų centras

Universiteto g. 9/1 LT-01513 Vilnius

Tel. + 370 610 39 665

El. paštas: apazeraite@yahoo.fr

Remiantis archyvinių dokumentų, susijusių su A. Mickevičiaus gatvėje Nr. 19 (Kaune) tarpukariu Feigės ir Nisono Mislerių valdoje buvusiais pastatais, duomenimis, ir vietos tyrimu dabartinėje šios valdos teritorijoje, straipsnyje argumentuojama, kad pastatas, kuriame bent nuo 1936 m. iki Antrojo pasaulinio karo pradžios gyveno Emmanuelio Levino tėvai, turėtų būti A. Mickevičiaus g. 27 D. Antroje straipsnio dalyje pateikiami ir nagrinėjami Kauno miesto apskrities mokesčių inspekcijos dokumentai (1936–1939 m.), susiję su Emmanuelio Levino tėvo Jechielio Levino popieriaus parduotuve (sankrova, krautuve). Dokumentai rodo, kad popieriaus parduotuvė buvo nedidelė (įsikūrusi tik vienoje nedidelyje patalpoje, neturėjo sandėlio, samdė vieną aptarnaujantį pagalbininką), apyvarta buvo menka, nors mokesčių tarnybos kasmet darydavo išvadą, jog apyvarta kyla, ir keldavo mokesčių procento lygį, argumentuodamos, kad įmonė sena ir turi nuolatinę klientūrą. Ir nors Jechieliui Levinui dvejus metus pavyko pasiekti, kad būtų pripažinta 1934 m. apyvartos apimtis, 1939 m. to padaryti nebepavyko. Jechielis Levinas protestuose, rašytuose atsakingoms mokesčių institucijoms, vis skundėsi, kad verslas smunka, o ne kyla, ir kad didėjantys mokesčiai gali jį visiškai sužlugdyti.

Pagrindiniai žodžiai: Emmanuelis Levinas, Kaunas, tėvų namai, tėvo verslo reikalai.

Pratarmė

Šis straipsnis paruoštas pagal 2015 m. spalio 27–29 d. Vilniaus universiteto Religijos studijų ir tyrimų centro surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Emmanuel Levinas: a Radical Thinker in the Time of Crisis“ skaitytą pranešimą „Emmanuel Levinas and his Family in Kaunas: Newly Discovered Archival Sources“. Šiame pranešime pirmą kartą buvo paviešinti Lietuvos archyvuose rasti dokumentai, leidę patikslinti kai kuriuos Emmanuelio Levino biografijos, susijusios su Lietuva ir ypač Kaunu, momentus, taip pat pagaliau

identifikuotą paskutinių Emmanuelio Levino tėvų gyvenimo metų vietą. Kai kuriuos šių duomenų nekantrūs kauniečiai po kelių dienų buvo paskelbė viename Kauno dienraščių (Visockytė 2015), tiesa, su netikslumais, nes buvo remtasi ne vien naujausiais mano paskelbtais duomenimis, bet ir pasenusia informacija (ar informaciją atstojusiais paplitusiais mitais). Pavyzdžiui, filosofo tėvo popieriaus krautuve vadinama knygynu. Gal didelio skirtumo ir nėra, bet ne vienoje Emmanuelio Levino biografijoje knygynas paprastai skamba kiek prakilniau nei krautuve, ir dažnai šis prakilnumas susipina su kuriamu beveik hagiografiniu

Eilės Nr. 35855	Pavardė Levinas	Paso blanko Nr.
Gyvena- moji vieta:	Vardas Emmanuelis	1234567
Gimimo diena arba amžius:	Valsčius	Kaunas
Gimimo vieta: Apskritis	Kaimas (miestas)	
	Valsčius	
	Kaimas	
	Asmens žymės:	Ypatingos žymės:
	Ūgis:	
	Plaukai:	
	Akys:	
	Veidas:	
	Darbas	Mokyme
Tautybė	Judajų	
	Tikyba	
E. Levinas (Parašas)		

Emmanuelio Levino asmens kortelė¹

filosofo paveikslu. Kitas netikslumas, įsivėlęs dėl, matyt, nepakankamai atidaus pranešimo klausymosi, yra teiginys, esą „[gimnazijoje buvo mokoma rusų kalba, tiesa, būtent jo karta buvo viena paskutiniųjų, nes vėliau buvo vartojama ir lietuvių kalba“¹. Faktiškai tai buvo hebrajiška žydų gimnazija, ir Levinas mokėsi klasėje, kurioje dar tebebuvo dėstoma rusiškai, bet pačioje gimnazijoje buvo pereinama prie mokymosi hebrajų kalba. O lietuvių kalba buvo viena iš kalbų, jos buvo mokomasi kaip valstybinės kalbos pagal Lietuvos Respublikos

švietimo ministerijos nurodymus (plačiau žr. Pažėraitė 2015: 189–198).

Ankstesniame mano straipsnyje (Pažėraitė 2015: 189–198) buvo pateikta tik archyvuose aptikta informacija apie paskutinius namus A. Mickevičiaus g. 19, į kuriuos persikėlė Levinų šeima apie 1935 m., tačiau tada dar nebuvo identifikuoti, kuris namas šiandien galėtų būti toje vietoje. Tame straipsnyje taip pat nebuvo dokumentų, kurie ką nors konkrečiau leistų pasakyti apie Levino tėvo Jechielio Levino prekybą. Šiame straipsnyje bus pristatyti konkretūs archyviniai dokumentai, leidžiantys turėti aiškesnį Levino šeimos gyvenimo Kaune kontekstą ir susidaryti filosofo tėvo verslo sunkumų 1934–1939 m. vaizdą.

Tyrimas buvo atliktas taikant išskirtinai istorinę archyvinių dokumentų analizės metodologiją ir pateikia iki tol niekur nepublikuotus dokumentus, surastus Kauno apskrities archyve ir Lietuvos valstybės centriniame archyve, kurie gali būti aktualūs Emmanuelio Levino biografijos tyrinėjimams.

Namas A. Mickevičiaus g. 19

Šiandien visiškai neišvaizdus pastatas viename iš A. Mickevičiaus gatvės kiemų turėtų būti tas, kuriame gyveno Levino tėvai paskutinius savo gyvenimo metus, tarp 1935 ir 1941 m. vasaros, kai jie galėjo būti nužudyti. Kol kas jų nužudymo vieta, laikas ir aplinkybės lieka tiksliai nenustatyti. Yad va-Šem Holokausto aukų duomenų bazėje jų vardų nėra². Yra didelė tikimybė, kad galbūt kaip tik todėl, kad šeima nebuvo uždaryta Kauno gete Vilijampolėje, kuris

¹ Emmanuelio Levino asmens kortelė. KAA, f. 255, b. 66, ap.1, Virtuali paroda „Kauno žydų bendruomenė istoriniuose šaltiniuose“, 105 dokumentas. Prieiga per internetą: http://www.archyvai.lt/lt/kaa_virtualios-parodos/kauno-zydu-bendruomene-29n1.html [žiūrėta 2017-01-05].

² The Central Database of Shoah Victims' Names. Prieiga per internetą: <http://yvng.yadvashem.org/> [žiūrėta 2016-12-28].

buvo įrengtas 1941 m. liepos pradžioje, ir nebuvo išvežta sušaudyti į VII fortą, kuria- me vyko šaudymai dar 1941 m. vasarą. Tai galėtų būti silpnas argumentas, kad šeimos nariai buvo nužudyti ne per organizuotas akcijas, o vietinių ginkluotų gaujų per vieną kurių nors išpuolių (pogromų). Kaip rašo istorikas Arūnas Bubnys,

Kauno žydų diskriminavimas ir persekiojimas prasidėjo pirmomis SSRS ir Vokie- tijos karo dienomis. Dėl spartaus vokiečių kariuomenės judėjimo pasitraukti į Rytus sugebėjo tik nedaug Kauno žydų. Lietuvių sukilėliai faktiškai jau 1941 m. birželio 23 d. ėmė kontroliuoti padėtį mieste. Atvykus į Kauną vokiečių saugumo policijos ir SD operatyvinės grupės vadui W. Stahleckeriui, nacių pastangomis 1941 m. birželio pabaigoje buvo suorganizuoti didžiausi Lietuvoje žydų pogromai. Didžiuliai pogromai vyko Vilijampolėje. Žydų žudynes vykdė vokiečių saugumui pavaldūs ginkluoti lietuvių būriai (vadinamieji partizanai, iš sovietų kalėjimo išsilaisvinę kaliniai ir kriminaliniai elemen- tai). Pogromų metu buvo nužudyta keli tūkstančiai žydų. 1941 m. liepos pradžioje prasidėjo masinis žydų šaudymas Kauno VII forte (Bubnys 2014).³

Belieka ir toliau kliautis liudijimais, kuriais rėmėsi pats Emmanuelis Levinas, kuris, kaip teigia Levino biografas Salomonas Malka, laikėsi versijos, kad jo šeima buvo nužudyta namų, kuriuose gyveno, kieme pačioje karo pradžioje. Apie tai, kaip minėta ankstesniame straipsnyje (Pažėraitė 2001: 49–55), Salomonas Malka man buvo sakęs žodžiu. Tačiau savo parašytoje Levino

biografijoje jis tenurodo, kad Levinas, pats grįžęs iš kalėjimo, sužinojo siaubingą žinią apie savo šeimą, išžudytą Kaune. „Jo tėvas, motina, du broliai. Visi buvo sušaudyti kulkosvaidžiais Kaune. Levinas apie tai niekada nekalbės. Keletas diskretiškų eilučių, parašytų *Autrement qu'ètre ou au-delà de l'es- sence*, pasirodžiusioje 1974 m., dedikacijoje, kalbės apie nebylią kančią, paguodos nega- limybę ir nepagydomą auglį“ (Malka 2002: 95). Ko gero, jų žūties vieta galėtų būti tas pats kiemas, o aplinkybės – 1941 m. birželio pabaigos masiniai pogromai.

Lyginant prieškariniuose Kauno miesto žemėlapiuose parodytus statinius su dabar- tiniais statiniais A. Mickevičiaus gatvėje, galima tvirtai identifikuoti, kad prieškariniu buvęs A. Mickevičiaus g. 19 namas, kuria- me turėjo gyventi Levino šeima, šiandien yra A. Mickevičiaus g. 27D.

Kaip galėčiau pagrįsti, kad būtent šis pas- tatas? Šis namas priklausė namų ūkiui, kurį sudarė keletas pastatų. Jų savininkai buvo Nisonas ir Feigė Misleriai⁴. Tačiau tai buvo tik vienas iš pastatų. Kilo didelių abejonių, ar kartais tai negalėjo būti pastatas, taip pat priklausęs Misleriams, esantis priešais šį, t. y. A. Mickevičiaus g. 27A?

Iš archyvinės statybų bylos aiškėja, kad 1930 m. šis namų ūkis (sodyba) priklausė Jadvygai Sadauskienei, ir šioje vietoje, kur dabar stovi 27A pastatas, stovėjo mūrinė kalvė, savo „bildesiu, dūmais ir suodžiais, neduodančiais net langus atidaryti“⁵, kėlusi didelį kaimynų nepasitenkinimą. 1930 m. kovo 10 d. Kauno miesto valdy-

³ Plačiau apie vadinamąjį „birželio sukilimą“ ir pogromus pačioje karo pradžioje žr. Eidintas 2001.

⁴ KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792 („Mislerių Fei- gos ir M. statybos darbai, Mickevičiaus 19“, 1930 m. sausio 24 d.–1940 m. liepos 25 d.).

⁵ Žr. 1930 m. sausio 24 d. kaimynų skundą ir 1930 m. kovo 10 d. Komisijos aktą, KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 1 ir 2.



A. Mickevičiaus g. 27D. Autorės nuotrauka

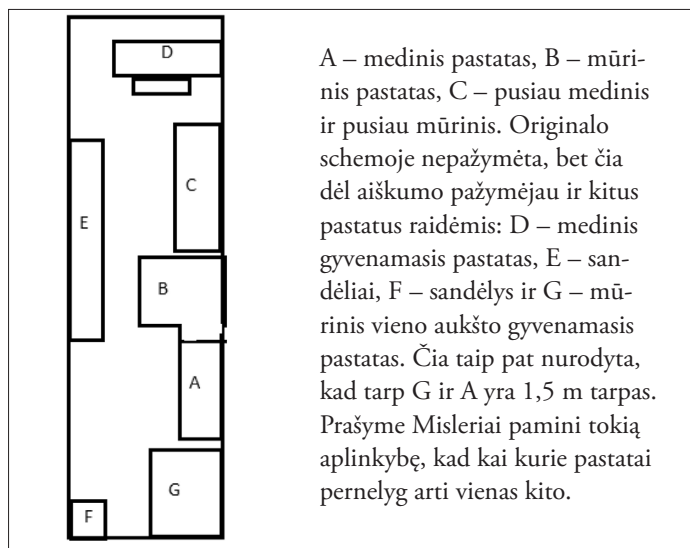


A. Mickevičiaus g. 27A. Autorės nuotrauka

bos statybų skyriaus komisija nustatė, kad sodybos teritorijoje esanti kalvė su mediniais sandėliais, kalvės reikmenimis ir butais kalvės darbininkams (kairiajame sklypo pakraštyje), medinis vieno aukšto pastatas dirbtuvėms (dešiniajame sklypo pakraštyje) ir prie gatvės stovintis medinis sandėlis yra visiškai apleisti ir kelia gaisro pavojų, todėl rekomenduojama kalvę iškelti į miesto pakraštį, o visa kita nustatyta esant netinkama

naudoti ir pavojinga gyventojų saugumui, todėl griautina. Tų pačių metų spalį šią nuosavybę įsigijo Misleriai. Jie privalejo daug ką kapitaliai perstatyti ar nugriauti⁶. Prašyme pateikta pastatų išsidėstymo schema.

⁶ Žr. Mislerių prašymas Kauno miesto savivaldybės statybų skyriui, kad išduotų pažymėjimą griovimui bei kapitaliniam remontui 1930 spalio 16, KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 7 ir 7a.



A – medinis pastatas, B – mūrinis pastatas, C – pusiau medinis ir pusiau mūrinis. Originalo schemoje nepažymėta, bet čia dėl aiškumo pažymėjau ir kitus pastatus raidėmis: D – medinis gyvenamasis pastatas, E – sandėliai, F – sandėlys ir G – mūrinis vieno aukšto gyvenamasis pastatas. Čia taip pat nurodyta, kad tarp G ir A yra 1,5 m tarpas. Prašyme Misleriai pamini tokią aplinkybę, kad kai kurie pastatai pernelyg arti vienas kito.

Autorės brėžinys pagal KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 7a

Mūrinis pastatas B buvo vieno aukšto, ir 1930 m. lapkričio 17 d. Misleriai padavė prašymą pristatyti antrą aukštą pagal jų siūlomą projektą⁷.

Nepaisant šio prašymo, atrodo, kad rekonstrukcijos darbai vyko ne visai sklandžiai – nebuvo pristatyti iki galo paruošti projektai ar statyta be patvirtinto projekto⁸.

Sandėlis (E, dabartinis 27A) buvo perstatytas į mūrinį vieno aukšto pastatą su dideliu rūsiu, kuriame, pagal projektą, turėjo būti įrengtos malkinės (ko gero, atskiriems butams), o pirmame aukšte – vonios kambarys, tarnų kambarys, virtuvė ir kt. kambariai⁹. Abejonę, ar Levino šeima gyveno šiame, ar kitame pastate, išskleidė tik nuomos duomenys, pagal kuriuos Jechielis Levinas nuomojosi trijų kambarių butą su virtuve antrame aukšte¹⁰. O tarp vi-



Autorės brėžinys pagal projekto pavyzdį. KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 12–12v

sų pastatų, kurie buvo Mislerių sklype, buvo tik vienas dviejų aukštų (ar, kaip nurodyta byloje, 2,5 aukšto) pastatas, kuriame buvo iš viso 4 butai, ir tik šiame pastate buvo centrinis šildymas. Vienas mūrinis pastatas su centriniu šildymu buvo 1,5 aukšto (taip pat 4 butai), o kitas – 1 aukšto (3 butų), 1 medinis pastatas (1,5 aukšto), šildomas

⁷ KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 12–12v.

⁸ KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 16.

⁹ KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 33.

¹⁰ KAA, *Kauno miesto mokesčių inspekcijos fon-*

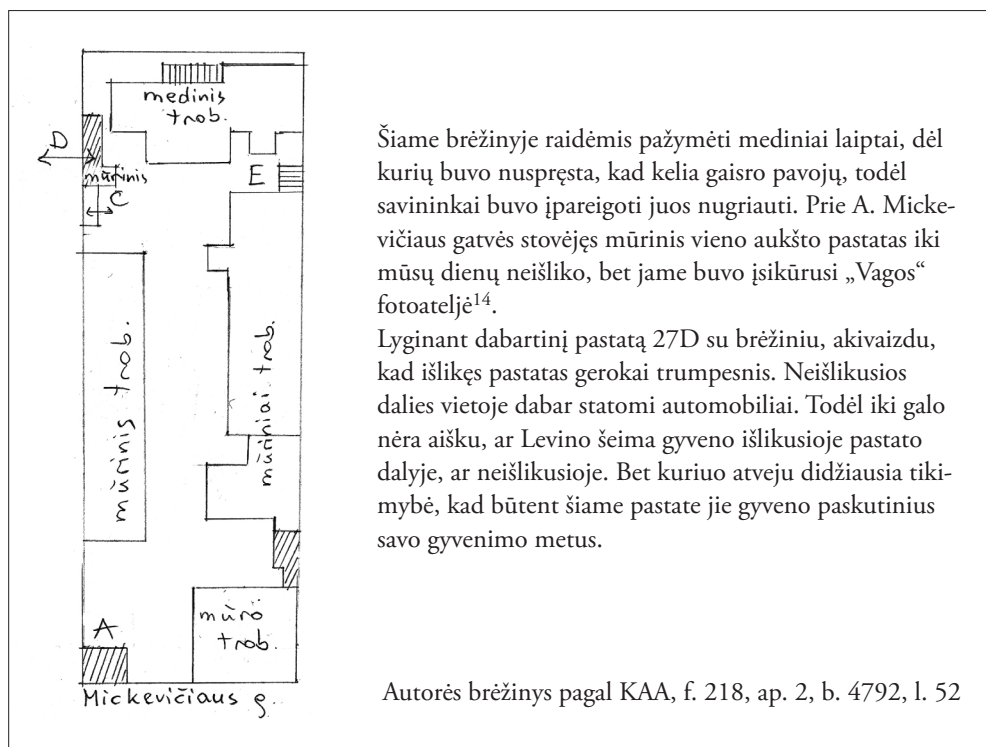
das, f. 209, ap. 3, s. v. 3872, Nisonas ir Feigė Misleriai.

krosnimis (3 butai), ir vienas 1,5 aukšto (3 butų) maišytos statybos pastatas, taip pat šildomas krosnimis¹¹.

Kaip ne kartą minėta, nuo 1936 m. tarp nuomininkų randame ir Jechielį Levina, kuris nuomojosi antrame aukšte. Tačiau gali būti, kad šeima čia persikėlė dar anksčiau, nes dokumentuose iš Mokesčių inspekcijos bylų šis adresas nurodytas jau 1934 m.¹² Tas pats adresas nurodytas ir paskutinėje Kauno miesto telefonų knygoje, išleistoje prieš sovietinę okupaciją 1940 metais.

1937 m. darytas valdos planas pateiktas autorės brėžinyje¹³.

Gali kilti klausimas, kokia tuo metu buvo bendra butų nuomos situacija Kaune ir kaip galima būtų vertinti Levino šeimos galimybes nuomotis trijų kambarių butą naujamiestyje. Išsamesnių statistinių tyrimų šiuo klausimu nėra atlikta, tačiau Modesto Kuodžio atliktas tarpukario Lietuvos spaudos tyrimas (Kuodis 2012: 65–91) leidžia manyti, kad ketvirtajame dešimtmetyje Kaune nuomotis tokį butą



¹¹ KAA, *Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas*, f. 209, ap. 3, s. v. 3872, Nisonas ir Feigė Misleriai.

¹² KAA, *Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas*, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939.

¹³ Pagal KAA, f. 218, ap. 2, b. 4792, l. 52. Brėžinys autorės, remiantis brėžiniu, pateiktu šiame dokumente.

¹⁴ Pagal KAA, *Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas*, f. 209, ap. 3, s. v. 3872, Nisonas ir Feigė Misleriai.

turėjo būti prabanga, turint omenyje tai, kad, Kaunui tapus laikinąja sostine, į ją pradėjo plūsti naujų gyventojų iš rajonų, ir nuomojamų butų paklausa beveik visą laiką (išskyrus pasaulinės ekonomikos krizės laikotarpį, kai dėl bedarbystės ir kitų susijusių problemų dalis kauniečių plūstelėjo atgal į rajonus) buvo didesnė nei pasiūla. Dėl to nuomos kainos buvo didelės. Ypač jaučiamas butų trūkumas buvo pirmaisiais Nepriklausomybės metais, ir dažnai ištisos šeimos gyvendavo susigrūdusios nedideliuose vieno kambario butuose. Butų savininkų „apetitą“ iki pat 1940 m. ribojo tik ilgesniam ar trumpesniam laikui valstybės įvedamos normos. Kaip teigia Kuodis, „[d]iskusijos apie būsto nuomos problemą Kaune vėl atsinaujino ir pasiekė iki tol nebūtą aštrumą 3 ir 4 dešimtmečių sandūroje, kai kelerius metus intensyviai augęs šalies ūkis pajuto pirmuosius rimtus pasaulinės ekonominės krizės padarinius. Šis laikotarpis (1929–1932 m.) sutapo su didelio statybų bumo laikinojoje sostinėje pradžia ir pabaiga. Jį lėmė išaugusi gyvenamojo būsto paklausa ir galimybė gerai uždirbti iš nuomos, nes kainos tebebuvo gana didelės“ (Kuodis 2012: 70). Ir „1932 m. dviejų kambarių su virtuve buto nuoma Kauno centre kainavo apie 150–200 Lt per mėnesį, priemiesčiuose – 90–120 Lt, keturių kambarių buto – apie 500 Lt. Tuo metu pragyvenimo minimumas vienam suaugusiam žmogui laikinojoje sostinėje sudarė apie 100 Lt per mėnesį. Nepaisant aukštų nuomos kainų, 4 dešimtmečio pradžioje paklausiausiu buvo arčiau miesto centro esantys butai, nes priemiesčių infrastruktūra buvo dar tik pradedama tvarkyti, susisiekimas komplikotas ir brangus“ (Kuodis 2012: 71). Tarp 1933 ir

1935 m. buvo atšauktas buto nuomos kainų reguliavimas. Po ekonomikos krizės atsigauvant ekonomikai, kainos vėl ėmė sparčiai kilti. Kaip nurodo Kuodis, ketvirto dešimtmečio pabaigoje „Lietuvos žiniose“ buvo rašoma, kad jaučiama butų krizė, nuoma vis brangsta, ir dauguma eilinių gyventojų, uždirbančių vidutiniškai apie 300 litų per mėnesį, nebeįstengia nuomotis nors kiek pakenčiamesnio buto, uždirbantys kiek daugiau dažnai sumoka už nuomą iki pusės atlyginimo. O „[p]irmieji ryškesni šios tendencijos požymiai atsirado 1936-ųjų II pusėje. Per kitą pusmetį ji vystėsi dar sparčiau“ (Kuodis 2012: 72). Namų savininkai bandė argumentuoti, kad didinti nuomos kainas (30–50 %) yra priversti dėl kylančių maisto, drabužių ir kitų kainų, tačiau buvo konstatuojama, jog tas pabrangimas ne toks didelis, kad leistų taip branginti nuomą. Galiausiai pažymima, kad „[g]yvenamųjų patalpų Kaune ėmė ypač stigti 1938 m. pabaigoje – 1939 m. I pusėje, kai iš Klaipėdos krašto į Didžiąją Lietuvą ėmė bėgti iš pradžių žydai, paskui ir lietuviai. Rugsėji prasidėjęs karas Lenkijoje atnešė naujų socialinių sunkumų, pradėta jausti strateginių importuojamų žaliavų – kuro ir degalų – stygių. Spaudoje skelbta, jog Kaune 1940 m. galėjo būti apie 30 tūkst. butų nuomininkų (be jų šeimų narių)“ (Kuodis 2012: 75).

Turint omenyje visas šias aplinkybes, galima kelti hipotezę, kad Levino šeimos persikėlimas į A. Mickevičiaus g. 19 apie 1934–1935 m. iš Kalėjimo g. 1, kur, matyt, gyventa per ankštai, sietinas su tuo, kad Emmanuelio Levino broliai galėjo būti užaugę ir sukūrę savo šeimas, todėl reikėjo didesnio buto, nes sunku būtų pateisinti tokio didelio ir brangaus buto nuomą vien tik tėvams. Su broliais susijusių dokumentų,



A. Mickevičiaus g. 27D (kairėje) ir 27A (dešinėje) iš kiemo pusės. Autorės nuotrauka

kurie leistų patvirtinti šią hipotezę, belieka tikėtis rasti ateityje.

Emmanuelio Levino tėvo prekyba

Keletą metų Kauno miesto telefonų knygoje (pvz., 1939 ir 1940 m.) buvo spausdinamas skelbimas, susijęs su Levino tėvo popieriaus krautuve.

ji užėmė tik vieną kambarį Laisvės alėjos 25 pastate ir neturėjo jokio sandėlio. Čia buvo prekiaujama tik kanceliarinėmis prekėmis, o ne knygomis. Gal knygų būta pačioje krautuvės gyvavimo pradžioje, dar caro laikais, kai rusiškų knygų paklausa dar galėjo būti reali. Per visą egzistavimą tarpukariu visuose Kauno įmonių ir įstaigų kataloguose Levino tėvo firma nurodoma



Skelbime nurodoma, kad ši įstaiga egzistuoja nuo 1898 m. Kaip matyti iš Kauno mokesčių inspekcijos bylos¹⁵, Levino tėvo firma nebuvo didelė. Joje tedirbo vienas tarnautojas, dokumentuose vadinamas „berniuku“, Jurgis Hauzas (gimęs 1919 m.),

tik kaip kanceliarinių prekių krautuvė, nors ant sąskaitos nurodytas firminis pavadinimas „Knygų ir popieros prekyba“. Mokesčių inspekcijai įmonės pavadinimas nurodytas dar kitoks: „Popierio ir rašom. medžiagos sankrova“ (kalba netaisyta)¹⁶.

¹⁵ Pagal KAA, *Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas*, f. 209, ap. 3, s. v. 3872, Nisonas ir Feigė Misleriai.

¹⁶ KAA, *Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas*, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 3.

Kartais ši krautuvė pristatydavo popierių įvairioms įstaigoms, taip pat mokykloms. Bet, kaip galima matyti tiek iš metinės apyvartos, tiek iš sąskaitų, rastų, pavyzdžiui, žydų gimnazijos, kurioje mokėsi pats Emmanuelis Levinas, bylų, apyvarta buvo labai ribota. Gerokai menkesnė nei apyvarta kitų popieriaus parduotuvių ir knygynų, kurie buvo įsikūrę kaimynystėje, toje pačioje Laisvės alėjoje, pavyzdžiui, Balošerio, Ptašeko ar Neuburgerio. Palyginimui: „Neuburgeriui už raštinės daiktus“ – 77,35; Levinui „už raštinės daiktus“ – 2,85; A. Ptašekui už knygas – 31,50 ir kt.¹⁷

Sąskaita	
Žydu gimnazijai 1924	
	Lt. Ct.
9 l. popieriu	2 25
1 - suger. ppp	60
VISO	2 85
J. A. Levinas	

Sąskaita žydų gimnazijai Kaune, 1924

Metinė apyvarta buvo, pavyzdžiui, 1935 m. – 42 080 Lt¹⁸, iš jų mokesčiams – 500, savivaldybės reikalams – 162,50 ir Prekybos rūmams – 50 Lt. Atlyginimas Hauzui buvo 690 Lt per mėnesį¹⁹ (per metus – 8 280 Lt); 1936 m. – 40 880 Lt²⁰ (mokesčiai ir atlyginimas „berniukui krautuvėje“ – tokie patys).

1936 m. vasario 4 d. „Pareiškime“ Valskybinei mokesčių inspekcijai, kuri turėjo užpildyti Jechielis Levinas²¹, nurodyta, kad įmonė „J. Levino popierio ir rašom. reikm. parduotuvė“ dirba nuo 1921 m. sausio 1 d., verčiasi smulkiąja prekyba, pajamų gryniaisiais pinigais 1935 m. gavo 41 846,65 Lt, prekėms įsigyti Lietuvoje išleido 5 827 Lt, užsienyje – 13 126,45 Lt, muitams – 4 507,35, patalpų nuomai – 3 180 Lt, įmonės apšildymui ir šviesai – 436,25 Lt, komunikacijai – 41,15 Lt, pagrindiniam verslo mokesčiui – 712,50 Lt, pelno mokesčiui – 1 096,10 Lt, kitiems mokesčiams ir rinkliavoms – 59,30 Lt. Metų pradžioje „įsigytomis kainomis prekių“ buvo likę už 70 690,48 Lt, „apyskaitinių metų gale liko įsigytomis kainomis prekių“ už 61 489,30 Lt, o pelno per tuos metus gavo 2 859,37 Lt. Mokesčių komisija (1936 m. balandžio 6 d. priedašu tame pačiame dokumente) nustatė, kad Jechelio Levino įmonė

¹⁸ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 3.

¹⁹ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 4.

²⁰ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 5.

²¹ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 10.

¹⁷ Pavyzdžiui, LCVA, f. 391, ap. 2, b. 566, l. 79, 88 ir kt. (sąskaitos žydų gimnazijai Kaune, 1923).

gauna pajamų iki 90 000 Lt ir atitinkamai vidutinis jos pelnas siekia 12 %. Todėl vidutinis pelnas yra 10 800 Lt, valstybinis mokestis turi būti 1 296 Lt, o savivaldybės – 388,80 Lt.

Jechielis Levinas šį sprendimą užprotestavo kaip neteisingą, neatsižvelgiantį į tai, kad įmonė smulki ir neprekiuoja nei prabangos, nei stambiomis prekėmis ir neturi jokių galimybių surinkti tiek pelno, kiek nustatė mokesčių komisija, ir kad apskritai verslas pastaraisiais metais vis labiau smunka, o ne kyla. „Proteste“ (1936 m. balandžio 27 d.) jis rašė:

Šiuo apdėjimu nesu patenkintas, nes nustatytas mokestis yra perdidelis ir visiškai neatitinka mano įmonės pajamų bei pelno ir mano pajėgumo.

1934 metams buvo nustatyta 70.000 Lt pajamų ir verslo pelno mokesčio Lt 840,- + Lt 252,-. Aš tą apdėjimą apskundžiau, nes tiek pajamų, tiek mokestis buvo perdidelis / byla dar nėra Vyr. Mok. Komisijos išžiūrėta/. Aš jokiū būdu negaliu turėti tiek pajamų, nes jokių stambesnių dalykų nepardavinėju: neturiu aš jokių liuksusinių dalykų/ brangių rašalinių ir t.t./ Pardavinėju aš rašomąjį popierį, plunksnas ir t.t., vis pigius dalykus, o iš jų surinkti per dieną 300–400 Lt pajamų yra dalykas neįmanomas, tuo labiau, kad aš pats jau esu 58 metų amžiaus, o tarnautojų tikra to žodžio prasme nelaikau / turiu tikrai vaiką – pasiuntinį/. Be to, ir patalpa nėra tokia, kad joje galima būtų iš tų pigių dalykų surinkti kasdien tiek pajamų.

1935 metais jau pirkau daug mažiau prekių, negu 1934 metais. Iš užsienio visai mažai įgabenau. Tuo tarpu, man nustatoma už 1935 metus daug daugiau pajamų bei mokesčio, negu už 1934 metus. Apskritai, mano įmonė juo tolyn vis labiau smunka, o mokesčių man vis keliama: už 1933 metus buvo nustatyta Lt. 616 + Lt. 184,80; už 1934 metus

840+Lt. 252, o už 1935 mt. 1296 + 388,80. Tuomi tiktai naikinama mano įmonė, nes esu priverstas ją likviduoti ir likti senatvėje be duonos kąsnio.

Ir pelningumo procentas pritaikytas per aukštas, nes prekybos išlaidos yra Laisvės Alėjoje didelės; ne tik 12%, bet ir 10% negaunama iš mano laikomų prekių [...].²²

Mokesčių inspekcijos rašte²³, išsiųstame Vyriausiajai mokesčių komisijai dėl šio skundo, buvo pranešta, kad „Mokesčių komisija 1936 m. V mėn. 12 d. išžiūrėjo protestą ir nutarė jį atmesti“, ir pridėtas toks paaiškinimas:

Sąskaitybos neveda. Pareiškime žinios neteisingos, būtent: nurodo prekių nupirkta sumoj 18.953, tuos inspekcijos nepilnomis žiniomis vien tik importavo už Lt. 51.993.- Pelningumo % nėra aukštas ir mažinti nėra pagrindo, nes tai sena firma su pastovia klientūra.

1936 m. liepos 16 d. nutarime (Nr. 70) mokesčių inspektorius Vasiliauskas patvirtino, kad už 1934 m. nustatytas mokestis per didelis ir turi būti toks pats kaip už 1933 m., o permoką „užskaityti į pelno mokesčių už 1935 mt.“²⁴

Kaip matyti iš priedašo tame pačiame dokumente, tik 1937 m. gruodžio 16 d. buvo nuspręsta sumažinti gaunamų pajamų dydį iki 70 000 ir atitinkamai priklausančius mokesčius.

²² KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 11.

²³ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 14–14b.

²⁴ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 13.

1937 m. scenarijus pasikartojo. Doku-
mente, pristatytame mokesčių inspekcijai
(1937 m. vasario 13 d.)²⁵, buvo nurodyta,
kad gautos pajamos gryniaisiais pinigais
siekia 43 061,85 Lt, nurodytos visos išlai-
dos nuomai, šildymui, draudimui ir kt. (iš
viso 6 061,92 Lt), kiek buvo likę prekių
metų pradžioje, kiek gale buvo likę prekių
savikaina (61 489,30) ir kiek turėta išlaidų
prekėms įsigyti (34 086,83), galiausiai
nurodytas „apyskaitinių metų pelnas“ –
4 417,75 Lt. O mokesčių komisijos išvada²⁶
padaryta ta pati – įmonė gauna pajamų
90 000 Lt, ir vidutinis pelnas siekia 12 %.
Tačiau 1938 m. liepą sprendimas pakeis-
tas – pajamų dydis sumažintas iki 80 000 Lt
ir paliktas vidutinis pelnas, siekiantis 12 %.

Ir 1937 m. gegužės 3 d. Jechielis Levinas
vėl parašė protestą, kuriame tarp analogiškų
faktų, kaip ir ankstesniame proteste, nu-
rodė, kad „aš tokių prekių, kurios duotų
12 % pelno, neturiu, nes, kaip jau sakiau,
liuksusinių dalykų nelaikau, o iš popierio
pelnas visai menkas. Be to, tiems pirkėjams,
pažymėtiems žinių lape, pardavinėjau
prekes urmo kainomis /kitais jie pas mane
nepirkto/. Pagaliau, aš išpirkau II rūšies
verslo liudijimą, nors pagal įstatymą man
pakanka III rūšies verslo liudijimo, nes turiu
krautuvę vieno kambario ir vieną pardavėją.
Tuo būdu, esu permokėjęs pagrindinio
verslo mokesčio 580,-Lt.“²⁷

1937 m. birželio 25 d. mokesčių komisi-
ja protestą peržiūrėjo ir nusprendė atmesti,
o atmetimo pagrindą suformulavo beveik
identišškai kaip ir ankstesniais metais:

Įstatymu numatytos sąskaitybos neveda.

Žinias teikia neteisingas, būtent: nenurodė
pilnai apie parduotas prekes stambesniems
pirkėjams, pvz., tai, kad „Neris“ parduota
už 1.035,35 Lt.

Pelningumo % nėra aukštas, nes stambesnių
pardavimų /kainomis turėjo nedaugiau, kaip
8–10% bendros apyvartos. Be to, firma sena,
turi savo brenžoje patyrimą bei pastovią
klientūrą.²⁸

Toliau tiriant pateiktus duomenis ir
dokumentus, taip pat gautus iš Virbalio
muitinės, paaiškėjo, kad bent kai kurie
Kauno miesto mokesčių inspekcijos gauti
duomenys buvo klaidinantys – nurodytos
gerokai didesnės sumos nei buvo²⁹. Ir ga-
liausiai Jechieliui Levinui tais metais pavyko
pasiekti teisingumą – Kauno miesto apskri-
ties mokesčių inspekcija 1937 m. lapkričio
11 d. nusiuntė Mokesčių departamentui
rašta, kuriame pranešė, kad siunčia „atgal
J. Levino skundą“ ir kad „apyvarta mažinti-
na iki /1934 mt. nustatytos/ 70.000 Lt“³⁰.

Jechielis Levinas dėl užsitęsusių svarsty-
mų dėsė mokėti mokesčius, nes 1927 m.
gruodžio 9 d. mokesčių inspekcija kreipėsi
į vieną iš Kauno miesto policijos nuovadų,
kad pareikalautų banko kvito apie sumo-

²⁵ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 20–20v.

²⁶ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 21v (1937 04 27).

²⁷ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 24.

²⁸ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 30–30v.

²⁹ Pavyzdžiui, KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 31–31v.

³⁰ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 32.

kėtus mokesčius, o prireikus „verslo pelno mokesčio už 1936 m. II pusm. „išjieskotų jėga („valstybės naudai“ – 648 Lt ir „savivaldybių reikalams“ – 194,40 Lt)“³¹. Tačiau kitą dieną (1937 m. gruodžio 10 d.) Vyriausioji mokesčių komisija posėdyje apsvarstė skundą ir nusprendė, kad jį reikia patenkinti³². Gruodžio 18 dieną Jechielis Levinas sumoka už 1936 m. antrą pusmetį valstybės naudai 192 Lt ir 2,88 Lt 1 % baudos bei savivaldybių reikalams – 57,60 Lt ir 0,87 Lt 1 % baudos, pateikdamas kartu prašymą atsižvelgti į pastarąjį nutarimą ir už 1935 m. sumokėtą permoką priskaičiuoti kaip įmokos dalį už 1936 m.³³ 1938 m. sausio 15 d. mokesčių inspekcijos raštas minėtai policijos nuovadai nurodė ankstesnio rašto nevykdyti, nes J. Levinas visus reikalingus mokesčius sumokėjo³⁴. 1938 m. gegužės 10 d. mokesčių inspektorius specialiu nutarimu patvirtino, kad mokesčiai už 1936 m. sumokėti³⁵. Tačiau pateikus 1937 m. ataskaitą, situacija vėl pasikartojė. Šį kartą mokesčių komisija (1938 m. balandžio 1 d. nutarimu) nustatė, kad J. Levino įmonė 1937 m. gavo pajamų iki 110 000, verslo pelningumas siekė 13 %, o vidutinis pelnas buvo 14 300 Lt, dėl to valstybinio

mokesčio apskaičiuota 2 288 Lt, o savivaldybių – 686,40 Lt³⁶.

1938 m. gegužės 16 d. Jechielis Levinas vėl buvo priverstas rašyti protestą, kuriame buvo pateikti tie patys argumentai kaip ir ankstesniuose skunduose, teigiant, kad pelningumas nesiekia nė 5 % ir kad tokia mokesčio suma tiesiog sužlugdys įmonę³⁷. Buvo prašoma sumažinti bent pelningumo procentą iki 8–10. Tačiau 1938 m. rugsėjo 24 d. mokesčių inspekcija rašte Vyriausiajai mokesčių komisijai nurodė, kad 1938 m. birželio 27 d. buvo išnagrinėjusi protestą ir nutarusi nustatyti pajamų 90 000 Lt, o vidutinį pelningumą – 13 %. Mokesčių inspektorius priedaše nurodoma, kad „[s]ąskaitybos neveda. Apyvarta nustatyta lyginant su panašiomis prekybomis. Pelningumo % nėra aukštas“³⁸. Ir galutinis verdiktas – 1939 m. birželio 13 d. Vyriausiosios mokesčių komisijos nutarimu skundas buvo atmestas kaip nepagrįstas³⁹.

Kaip turėtų būti akivaizdu iš šios bylos, Jechielio Levino krautuvėje nedirbo nė vienas Emmanuelio Levino brolis. Kol kas nepavyko rasti jokios su jais susijusios Kauno apskrities mokesčių inspekcijos bylos, kad būtų galima susidaryti platesnį vaizdą apie jo šeimos situaciją Kaune prieš Antrąjį pasaulinį karą. Taip pat nėra žinoma apie nuolatinę jo klientūrą.

³¹ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 33.

³² KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 34v.

³³ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 35 ir 36.

³⁴ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 39.

³⁵ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 46.

³⁶ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 42v.

³⁷ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 48–48v.

³⁸ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 55–55v.

³⁹ KAA, Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004, Jechielis Levinas, 1934–1939, l. 57.

Sunku pasakyti, ar galima būtų sieti šiuos incidentus su tuo, kad XX a. ketvirto dešimtmečio pabaigoje Lietuvoje buvo kilusi antroji tarpukaryje didesnio antisemitizmo banga, kurią lydėjo ir reikalavimai diskriminuoti žydus, ir smurto proveržiai. Tuo labiau kad ji kilo tik 1938 m. ir ją istorikas Vladas Sirutavičius sieja su valdžios autoriteto silpnėjimu, pasitikėjimo ja mažėjimu. Istorikas rašo, kad ypač po 1938 m. Lenkijos paskelbto ultimatumo Lietuvai ir 1939 m. pavasario, kai Lietuva pasidavė Vokietijos spaudimui ir atsisakė Klaipėdos krašto, „[p]asitaikydavo atvejų, kad valdžia – centrinė ir vietos – buvo tapatinama su žydais, laikoma jų gynėja ir dėl to smerkiama“ (Sirutavičius 2012: 414). Tai reikštų, kad antisemitizmas buvo labiau visuomeninis, o ne struktūrinis, nors visuotinai buvo pastebimas siekis žydų verslininkus išstumti iš jų turėtos dominuojančios padėties ekonomikoje. Antrosios antisemitizmo bangos kilimą istorikas sieja su „1930 metais įsteigta Lietuvos prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų sąjunga (vėliau pasivadinusia Verslininkų sąjunga). Viešai deklaruojamas organizacijos tikslas buvo globoti lietuvių prekybininkus ir išsivaduoti iš „svetimtaučių pirklių vergijos“. Sąjungos nariais galėjo tapti tik lietuvių tautybės asmenys. Verslininkų sąjunga leido laikraštį *Verslas*, kuriame dažnai buvo publikuojami antisemitinio pobūdžio straipsniai. [...] Valdžia buvo raginama kuo aktyviau remti lietuviškąjį verslą, o visuomenė – boikotuoti žydų prekybininkus“ (Sirutavičius 2012: 410–411).

Taigi, nors tiesioginių duomenų apie sąmoningą siekį taikyti sunkinančias sąlygas Jechielio Levino krautuvei nėra, bendros

tendencijos šalyje leidžia turėti omenyje tokią galimybę. Kita vertus, siekiant tiksliau įvertinti Jechielio Levino situaciją, reikėtų išsiaiškinti, kiek tarpukariu Kaune buvo paplitę verslininkų ginčai su mokesčių inspekcija, o tam reikėtų atskiros išsamaus mokesčių inspekcijos bylų tyrimo. Šiame nedideliame straipsnyje nebuvo keliamas tikslas apimti tokį platų kontekstą.

Išvados

Ištyrus archyvinius dokumentus, susijusius su A. Mickevičiaus gatvėje Nr. 19 tarpukariu buvusiais Feigės ir Nisono Mislerių valdoje pastatais, ir atlikus analizę dabartinėje galimoje šios valdos teritorijoje, nustatyta, kad pastatas, kuriame bent nuo 1936 m. iki Antrojo pasaulinio karo pradžios gyveno Emmanuelio Levino tėvai, turėtų būti A. Mickevičiaus g. 27D. Turint omenyje tai, kad sparčiai besiplečiantis miestas (nuolat atvykstant naujų gyventojų iš rajonų) visą tarpukarį turėjo didesnę nuomojamų butų paklausą nei pasiūlą ir nuomos kainos buvo gana didelės, o Levinų šeima nuomojosi trijų kambarių butą naujamiestyje, galima spręsti, kad šeima galėjo būti pasiturinti, nebent, be Levino tėvų, bute gyveno ir broliai su šeimomis.

Kauno miesto apskrities mokesčių inspekcijos dokumentai, susiję su Emmanuelio Levino tėvo Jechielio Levino popieriaus parduotuve (sankrova, krautuve), leidžia teigti, kad filosofo tėvo įmonė, nors ir buvo gana sena (reklaminiuose įrašuose giriamasi, kad įkurta 1898 m., o mokesčių deklaracijose – kad 1921 m. sausio 1 d.), turėjo savo nuolatinę klientūrą ir „brendą“, realiai prekiaavo paprastais ir gana pigiais raštinės reikmenimis. Buvo įsikūrusi tik

vienoje patalpoje (adresu Laisvės al. 25), turėjo tik vieną jaunuolį, kuris atliko ne tiek pardavėjo, kiek pasiuntinuko funkciją. Nepaisant gana ribotos apyvartos, – tuo skundėsi Jechielis Levinas, mokesčių komisija bent jau nuo 1935 iki 1939 m. kasmet didino įmonei mokesčius, nustatydavo, kad metinė apyvarta siekia 90 000 Lt, galiausiai nustatė, kad 1937 m. apyvarta buvo 110 000 Lt ir atitinkamai padidino pelningumą – 1937 m. pelningumas jau siekė 13 %, nors savo kasmetiniuose protestuose Jechielis Levinas vis teigė, kad realiai neįmanoma nei tokia apyvarta, nei toks didelis pelningumo procentas. Ir nors Jechieliui Levinui pavyko išsikvotėti, kad

1936 m. mokesčiai jam būtų sumažinti, 1937 m. tai padaryti jam nebebavyko. Tai, kad 1939 ir 1940 m. visos Lietuvos įmonių kataloguose Jechielio Levino įmonė vis dar turėjo savo reklamą, leidžia spėti, jog, nors mokesčiai ir buvo taip padidinti, įmonė nežlugo, ir kad galbūt mokesčių komisijos pagrindinis argumentas, kad įmonė sena ir turi savo nuolatinę klientūrą, turėjo realų pagrindą. Juo labiau skaičiai, pateikti 1937 m. mokesčių deklaracijoje, rodo, kad apyvarta tais metais tikrai buvo padidėjusi, o tai leidžia teigti, kad galbūt tik 1934–1936 m. Jechielio Levino popieriaus parduotuvė buvo patyrusi nedidelį nuosmukį, bet 1937 m. verslo reikalai buvo ėmę gerėti.

Šaltiniai

„Kauno žydų gimnazija“, Lietuvos centrinis valstybės archyvas (LCVA), f. 391, ap. 2, b. 566.

„Mislierių Feigos ir M. statybos darbai, Mickevičiaus 19“, 1930 sausio 24–1940 liepos 25“, Kauno apskrities archyvas, f. 218, ap. 2, b. 4792.

„The Central Database of Shoah victims' names“. Prieiga per internetą: <http://yvng.yadvashem.org/> [žiūrėta 2016-12-28].

Emmanuelio Levino asmens kortelė. Kauno apskrities archyvas, f. 255, b. 66, ap. 1. Virtuali paroda „Kauno žydų bendruomenė istoriniuose šaltiniuose“, 105 dokumentas. Prieiga per internetą: http://www.archyvai.lt/lt/kaa_virtualios-parodos/kauno-zydu-bendruomene-29n1.html

Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, Jechielis Levinas, 1934–1939. Kauno apskrities archyvas, f. 209, ap. 2, s. v. 2004.

Kauno miesto mokesčių inspekcijos fondas, „Nisonas ir Feigė Mislieriai“. Kauno apskrities archyvas, f. 209, ap. 3, s. v. 3872.

Literatūra

Bubnys, A. 2014. Kauno getas. Prieiga per internetą: http://genocid.lt/UserFiles/File/Atmintinos_datos/2014/07/201407_kauno_getas.pdf [žiūrėta 201612-28].

Eidintas, A. 2001. *Lietuvos žydų žudynių byla*. Dokumentų ir straipsnių rinkinys. Vilnius: Vaga.

Kuodis, M. 2012. Diskusijos apie butų nuomą Kaune XX a. 4 dešimtmečio Lietuvos spaudoje, *Kauno istorijos metraštis*, 12: 65–91.

Malka, S. 2002. *Emmanuel Lévinas. La vie et la trace*. JC Lattès.

Pažėraitė, A. 2001. Emmanuelis Levinas ir jo šeima Kaune, *Žmogus ir žodis*, 4: 49–55.

Pažėraitė, A. 2015. Schools of Emmanuel Levinas and the question of Jewish education, in R. Šerpytytė (Ed.). *Emmanuel Levinas: A Radical Thinker in the Time of Crisis*. Vilnius: Vilnius University: 189–198.

Sirutavičius, V. 2012. Antisemitizmo proveržiai, in V. Sirutavičius, D. Staliūnas, J. Šiaučiūnaitė-Verbickienė (sud.) *Lietuvos žydai*.

Istorinė studija. Vilnius: Baltos lankos: 403–416.

The Central Database of Shoah Victims' Names. Prieiga per internetą: <http://yvng.yadvashem.org/> [žiūrėta 2016-12-28].

Visockytė, G. 2015. Neatrastas XX a. pr.

Kauno žydų žemėlapis: Emmanuelis Levinas.

Prieiga per internetą: http://kaunozinios.lt/kultura/neatrastas-xx-a-pr-kauno-zydu-zemelapis-emmanuelis-levinas_91112.html (paskelbta 2015-11-02) [žiūrėta 2016-12-27].

THE LAST HOUSE OF EMMANUEL LEVINAS' PARENTS IN KAUNAS AND HIS FATHER'S BUSINESS (ACCORDING TO SOME NEWLY DISCOVERED DOCUMENTS)

Aušra Kristina Pažėraitė

Summary

The article presents reasoned material concerning a house in Kaunas, No. 27D A. Mickevičiaus Street, where Emmanuel Levinas' parents lived at least from 1936 until their violent death during the Second World War. Arguments are based on archival documents, related to the household (on No. 19, A. Mickevičiaus Street) that belonged to Feige and Nison Misleris in the interwar period, and on the local survey of the current location. In the second part of the article, presented are documents from the tax office of the Municipality of Kaunas district (1936–1939), related to the stationery supplies of Emmanuel Levinas' father, Jechiel Levinas. These documents reveal that the stationery shop was small (located only in one small room, with no warehouse and only one assistant, “garçon”). Its turnover of goods was low, even though the tax institutions used to annually (1936–1939) conclude that the turnover is rising, thereby increasing the tax percentage rate, and arguing that the office is old and has a steady flow of clientele. For two years Jechiel Levinas managed to protest this conclusion with the issue to recognize the turnover of 1934; nevertheless, he failed in 1939. In his protests, Jechiel Levinas wrote to the competent tax authorities, complaining that business is declining, not rising, and that the increasing taxes may ruin it completely.

Keywords: Emmanuel Levinas, Kaunas, parent's house, father's business.